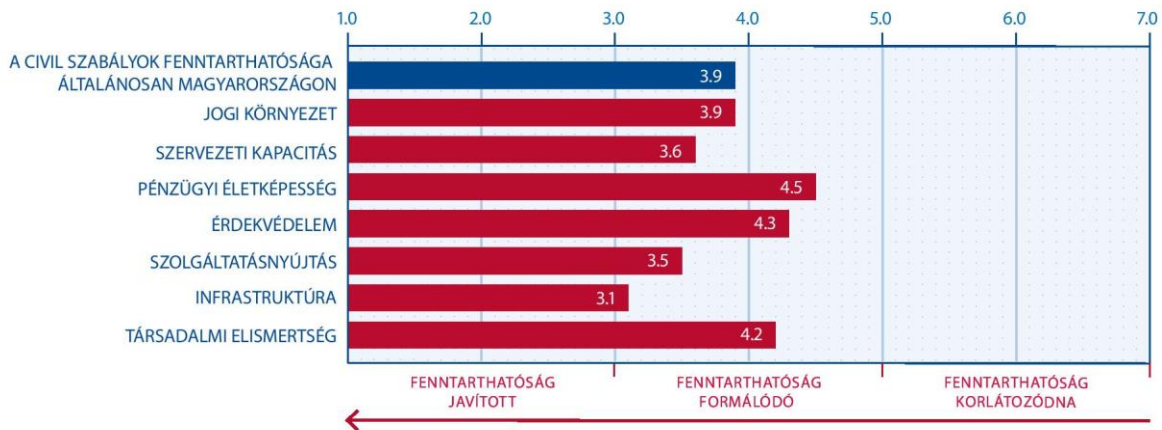

A CIVIL SZERVEZETEK FENNTARTHATÓSÁGA ÁLTALÁBAN: 3.9

Két választás uralta a közéletet 2019-ben. Májusban, akárcsak az Európai Unió többi részén, európai választásokat tartottak, míg októberben polgármestereket és helyi közgyűléseket választottak az állampolgárok. Az előbbit - ahogy várható volt - a Fidesz nyerte meg a szavazatok 52 százalékával. Az ellenzékben lévő új erők - beleértve a Demokratikus Koalíciót, a Gyurcsány Ferenc volt miniszterelnök által irányított baloldali pártot és a fiatal liberális értelmiségiek által alkotott új politikai csoportot, a Momentumot - vonzereje nőtt, míg a „hagyományos” szocialista párt, az MSZP és a jobboldali Jobbik kevésbé jól szerepelt. Ezzel szemben a helyi választások meglepő eredményeket hoztak. A közös ellenzéki jelöltek nemcsak Budapesten és annak huszonhárom kerületének nagy részében nyertek, hanem a legnagyobb vidéki városok (többek között Pécs, Szeged és Miskolc) körülbelül felében és számos kisebb, elsősorban Budapest vonzáskörzetében lévő településen is. A legtöbb ilyen helyen az ellenzék ma polgármesteri posztot tölt be, valamint a következő öt évben a helyi képviselőtestületek többségét alkotja.

A győzelem kulcsa az volt, hogy az egyébként nagyon szétaprózódott ellenzék a legtöbb helyen konszenzusra tudott jutni a jelöltek személyét illetően, így a választások a Fidesz és ellenzéke közötti egyéni versennyé változtak. Számos helyen (ideértve Budapest 8. és 9. kerületét és Pécsét) a sikeres ellenzéki jelöltek inkább civil háttérrel rendelkező függetlenek voltak, mint pártfunkcionáriusok, és kampányaik közvetlen, személyes szervező eszközökön és módszereken alapultak. A helyi civil szervezetek jelöltjei hasonló sikereket értek el kisebb településeken is. A civil társadalom aktív szerepet játszott a választások megfigyelésében is.

Az új helyi önkormányzatok többnyire ígéretes módon kezdték meg a ciklust, jelezve a nyitottságot a civil társadalommal folytatott párbeszédre és a részvételiségre. 2019 novemberében például a budapesti polgármester összehívta a lakhatás és az éghajlatváltozás területén működő civil szervezeteket, hogy megvitassák a jövőbeli együttműködés lehetséges területeit. Az elmúlt néhány évben azonban a kormány súlyosan korlátozta az önkormányzatok felelősségi köreit és autonómiáját, így az új közgyűlések mozgásteret korlátozott.

A 2018 végén az új túlóraszabályozás ellen kezdődött tömeges tüntetések január után kézzelfogható eredmények nélkül értek véget, bár sok munkáltató döntött úgy, hogy nem él az új lehetőségekkel. Az év későbbi szakaszában számos tiltakozást szerveztek amiatt, hogy a kormány fokozta a közvetlen állami ellenőrzést az egyetemeken és a Tudományos Akadémia felett, ám ezeknek sem volt eredménye. Ősz elején az Akadémia égisze alatt működő kutatóintézetek hálózatát átszervezték egy új, kormányhí funkcionáriusok által vezetett állami testület felügyelete alá, és finanszírozását is átalakították. A közoktatás területén a szakemberek és a tanárok tiltakoztak az új, titokban elkészített nemzeti tanterv tervezete ellen. Az év vége felé további tiltakozásokat és tüntetéseket szerveztek a közvetlen kormányzati ellenőrzés fokozására irányuló váratlan tervekkel, a Nemzeti Kulturális Alap irányítási struktúrájának és a színházi igazgatók kinevezésének újraszervezésével szemben. Ezúttal a kormány részben visszakozt a jogszabályokat kissé módosítva.

Az civil szektor mérete és összetétele 2019-ben nem változott. A Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adatai szerint 2018-ban körülbelül 61 000 nonprofit szervezet működött. Ebből körülbelül 54 000 egyesület (34 000) és

alapítvány (körülbelül 20 000), míg a többi 7 000 nonprofit társaság, kamara és hasonló szervezet, amelyeket nonprofitnak tekintenek. A kulturális, sport- és szabadidős tevékenységeket folytató civil szervezetek a legelterjedtebbek 16-16%-os aránnyal, míg a szervezetek 13%-a az oktatásra összpontosít. A közhasznú státusú civil szervezetek aránya kissé emelkedett, 20-ról 22 százalékra.

JOGI KÖRNYEZET: 3.9

Általánosságban nem változott a civil szervezetek jogi környezete 2019-ben a korábbi évekhez képest.

A szervezetek nyilvántartásba vétele valamivel könnyebbé vált azáltal, hogy az online rendszer teljeskörűen működik. Ugyanakkor a különböző régiók, sőt egyes bírók gyakorlata is eltérő a nyilvántartásba vételt illetően, ami egyes esetekben csúszásokat és bonyodalmakat okoz. A szervezetek megszüntetése továbbra is nehézkes folyamat.

Az elmúlt két évben elfogadott korlátozó jogszabályok továbbra is hatályban vannak, és a civil szervezetek működését a legapróbb részletekig szabályozzák. A külföldről támogatott szervezetekről szóló 2017-es törvény arra kötelezi a nem magyarországi forrásokból 7,2 millió forintnál magasabb támogatást kapó civil

szervezeteket, hogy regisztrálják magukat, és a „külföldről támogatott” szavakat tüntessék fel weboldalaikon és kiadványaikon. A vallási és sporttal foglalkozó szervezetekre nem vonatkozik a törvény. A 2018-ban elfogadott Stop Soros törvény kriminalizálta a bevándorlás támogatását (amely magában foglalja a menedékkérők számára nyújtott jogi segítséget, akárcsak a bevándorlást pozitív színben ábrázoló „propagandát”), börtönnel fenyegetve az ilyen tevékenységet folytató személyeket. Noha e jogszabályok egyikét sem hajtották végre a gyakorlatban, és egyetlen civil szervezet sem szenvedett közvetlen kárt rendelkezéseik megszegése miatt, továbbra is veszélyt jelentenek a civil társadalomra. Az Európai Bíróság (Luxemburg) és az Emberi Jogok Európai Bírósága (Strasbourg) által az előző években kezdeményezett, e törvényeket megtámadó jogi eljárások továbbra is folyamatban vannak, az előbbi esetében 2020-ban várható előrelépés.

Általánosságban elmondható, hogy a civil társadalomra gyakorolt nyomás – beleértve az elmúlt évek folyamán a kormánypárti média, és vezető politikusok által folytatott lejárató kampányokat – valamelyest enyhült 2019-ben. Ugyanakkor egyes szervezetek, illetve egyes témákkal foglalkozó szervezetek továbbra is zaklatásnak voltak kitéve. Különösen sok támadás érte az Aurórárt, a számos civil szervezetnek otthont adó 8. kerületi közösségi központot, amely olyan témájú események számára biztosít teret, mint a lakhatás, a drogfogyasztás, vagy a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszex (LGBTI) közösséget érintő ügyek. Az előző polgármester többször is megpróbálta bezáratni különféle eszközök és taktika alkalmazásával, mint például a nyitvatartási idő korlátozása, vagy a szervezet által lízingelt épület megvásárlására tett kísérlet. A pécsi Emberség Erejével Alapítvány hasonló problémákat tapasztalt. Szerencsére a helyi választásokat mindkét helyen az ellenzék nyerte meg, nagy megkönnyebbülést okozva ezzel az érintett szervezeteknek. 2019-ben az LGBTI szervezeteket nemcsak a kormányzat által irányított lejárató kampány révén támadták, de – új fejleményként – szélsőséges jobboldali csoportok fizikailag is megzavarták egyes rendezvényeiket. A kormányt gyakran kritizáló és abból gúnyt űző független színházi csoportok finanszírozása csökkent, miután részben eltörölték az őket illető adókedvezményeket (lásd a Pénzügyi életképesség részt), és a közelmúltban javasolt változtatások további veszélyt jelentenek létezésükre. A közoktatási rendszer további központosítása kisebb eltérést tesz lehetővé a kötelező nemzeti tantervtől, ezáltal fenyegetve az alternatív iskolák munkáját, melyek gyakran alapítványi formában működnek, ideértve a hátrányos helyzetű, és különleges igényű gyermekekkel foglalkozó intézményeket is.

Új Gyülekezési Törvényt fogadtak el 2018 őszén. Watchdog szervezetek szerint az új törvény végrehajtása vegyes volt a 2019-ben szerveztett számos demonstráció során. A törvény a korábbiaknál több értelmezési lehetőséget biztosít a rendőrség számára, és voltak esetek, amikor olyan indokolatlan korlátozást alkalmaztak a gyülekezésre, amit később bírósági határozat semmisített meg.

A szervezetek adózása túlnyomórészt változatlan maradt 2019-ben. Az adófizetők továbbra is felajánlhatják személyi jövedelemadójuk 1 százalékát civil szervezetek számára. 2020-tól csak a közhasznú szervezetek élveznek mentességet a helyi adók megfizetése alól a jelenlegi gyakorlattól eltérően: most minden civil szervezetre vonatkozik ez a szabály. Egy 2018 közepén elfogadott törvénycsomag szerint a bevándorlást támogató szervezeteknek 25%-os adót kell fizetniük bevételeik után. Az év elején az adóhatóság párbeszédet kezdeményezett erről az adóról néhány, a területen dolgozó civil szervezettel, de ez nem eredményezett további lépéseket.

A civil szervezetek pénzügyi forrásokhoz való hozzáférése szintén nem változott. A szervezetek továbbra is szabadon végezhetnek forrásteremtési tevékenységet, szerezhetnek jövedelmet, és köthetnek szerződéseket. A szervezetek elfogadhatnak támogatást külföldi adományozóktól, de ez megbélyegzéshez vezethet a jelenlegi "külföldről támogatott" törvény értelmében. Emiatt egyes szervezetek inkább nem keresnek támogatást nemzetközi forrásokból, hogy elkerüljék a lehetséges problémákat.

A jogi segítség elérhetősége jelentősen eltér a fővárosban és vidéken. Noha egyre több pro bono szolgáltatás érhető el, ezek gyakran Budapest-központúak, és továbbra is kevés a civil jog területén járatos ügyvéd. A Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), és a PILnet Alapítvány (Global Network for Public Interest Law) a legaktívabb szervezetek ezen a területen.

SZERVEZETI KAPACITÁS: 3.6

A civil szektor szervezeti kapacitása nem változott jelentősen 2019-ben. Továbbra is nagy kapacitásbeli különbség van a nagyobb, intézményesebb, városi szervezetek, és a kisebb, vidéki szervezetek között. A legtöbb szervezetnek hiányoznak az erőforrásai a kapacitásbővítéshez, és gyakran nem is tartják azt fontosnak.

Általában véve a civil szervezetek társadalmi bázisépítési erőfeszítései továbbra is meglehetősen gyengék. Míg a tanárok és diákok informális szervezetei számos nagyszabású tüntetést szerveztek 2019-ben, az itt jelentkező támogatást nem tudták stabil bázissá alakítani. Az év során számos civil szervezet tudta sikeresen mozgósítani bázisát, különösen az októberi helyi választások előtt. Elsősorban online és offline szervezési módszerekkel és eszközökkel sikerült önkéntes aktivista csoportokat és szélesebb bázist is építeni, mely erőfeszítései a választási eredmények révén térültek meg. A választási kampányok során tapasztalható polgári aktivizmus ilyen mértékére nem volt még példa Magyarországon, és fontos tanulságként szolgálhat a civil társadalom megerősítésére irányuló jövőbeni erőfeszítések számára.

A civil szektor állandó szakemberhiánnyal küzd, ami részben a stabil finanszírozás hiányából, részben pedig az ország valamennyi ágazatát sújtó szélesebb munkaerőhiányból fakad. Csak az erősebb szervezetek képesek professzionális csapatot fenntartani, míg a többiek legfeljebb egy vagy két embert alkalmaznak. A civil háttérű jelöltek sikere az önkormányzati választásokon tovább súlyosbította a személyzeti problémákat, mivel tapasztalt munkatársak és aktivisták hagyták el a szervezeteket megválasztásuk miatt, vagy azért, hogy köztisztviselők legyenek az önkormányzatoknál. Ugyanakkor amikor tapasztalt szakemberek hagyják el a központi államigazgatást (vagy bocsájtják el őket), ők gyakran a hasonló területen tevékenykedő civil szervezeteknél helyezkednek el, ezáltal emelve a civil szféra munkáltatói presztízsét. A civil szervezetek egyre több önkéntest toboroznak, és a vállalati önkéntesség is egyre elterjedtebb. A legfrissebb hivatalos adatok szerint 2018-ban a magyar civil szektor 54 000 főt foglalkoztatott (ami 43 000 teljes munkaidős állásnak felel meg), körülbelül annyit, mint az előző évben, és 380 000 önkéntessel dolgozott együtt, akik 45 millió munkaórát teljesítettek.

A legtöbb szervezet érti a stratégiai tervezés és irányítás jelentőségét és alapjait - ha másként nem, elméletben. A gyakorlatban ugyanakkor csak a legerősebb szervezetek képesek professzionális stratégiai működésre. Kevés szervezet tesz erőfeszítéseket sikerének és hatásának mérésére, mivel a legtöbbjük egyszerűen nem rendelkezik kapacitással vagy erőforrásokkal a szükséges felmérések elvégzésére. Ezt jól illusztrálja az Impact Academy

tapasztalata, amely a Civil Support és az Ashoka közös kezdeményezése. Míg tíz kiválasztott szervezet végezte el az Impact Academy egyéves képzését, csak egy vagy kettő volt képes integrálni a hatásmérési technikákat a működésébe.

Mivel a legtöbb szervezet nagyon kis csapattal működik (álljon az fizetett munkatársakból, vagy önkéntesekből), nem rendelkeznek belső struktúrával. Csak a legnagyobb, azok közül is a kormány által rendszeresen zaklatott szervezetek dolgoztak ki belső politikákat vagy szabályokat. Ugyanakkor a jogszabályok viszonylag magas szintű átláthatóságot követelnek meg minden civil szervezettől, ideértve az éves jelentések közzétételét is.

A mindenütt jelenlévő okostelefonok és táblagépek korában minden aktív szervezet használ online eszközöket és a közösségi médiát. A Facebook továbbra is az elsődleges közösségi média felület Magyarországon, habár az Instagram is egyre népszerűbb, különösen a fiatalok körében. A civil szervezetek eltérő szinten alkalmazzák ezeket az eszközöket. A legtöbb szervezet alapvető technikai eszközöket használ, amelyek gyakran elavultak, és elmaradnak a többi ágazatban elérhetőktől. Az új budapesti közösségi terek (például a Civil Tech Hub) és nagyobb vidéki központok (a Szabad Terek Hálózata részeként, lásd az Infrastruktúra fejezetet) szintén támogatják a szervezetek digitális fejlesztését.

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG: 4.5

A civil szervezetek pénzügyi életképessége nem változott jelentősen 2019-ben. A legfrissebb hivatalos adatok szerint a civil szektor összbevétele 860 milliárd forintra nőtt 2018-ban a 2017-es 700 milliárd forintról. Ezt a javulást azonban árnyalják a finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés sajátosságai és egyenlőtlenségei. A sport és kulturális szervezetek részesülnek a leginkább a teljes bevételből (13 és 16 százalék), ezeket követi a város-/vidék- és gazdaságfejlesztés (31 és 9 százalék), habár ez utóbbi kettő által finanszírozott tevékenységek többsége nem igazán civil, inkább nonprofit vállalkozás. A szervezetek több mint harmada (37 százalék) kevesebb, mint 500 000 forintból gazdálkodik. A budapesti szervezetek az ágazat teljes bevételének körülbelül felét kapják, a vidéki városokban működő szervezetek a teljes bevétel harmadát, míg a kisebb településeken működők a

fennmaradó 12 százalékot.

Noha a szektor teljes bevételének 45 százaléka állami forrásokból származik, ideértve az EU strukturális alapjait, a kormány által nemkívánatosnak tartott, független, kritikus szervezetek továbbra is ki vannak zárva ezekből. A független kulturális szervezetek különösen nagy csapást szenvedtek el 2019-ben. A vállalati adókedvezmények rendszerét, amely e szervezetek bevételének fontos forrása volt, az előző év végén törölték el. Helyette új támogatási rendszert vezettek be 2019-ben, de ez erősen elfogultnak bizonyult a lojális, kormányhű szervezetek irányába. 2019 végén a kormány bejelentette a Nemzeti Kulturális Alap irányítási és elosztási rendszere újjászervezésének tervét, amely több mint két évtizede működött eredményesen. A javasolt változások megerősítették volna a közvetlen állami ellenőrzést a támogatások odaítélése felett. A tüntetéseket követően a kormány elállt a tervétől, legalábbis ezidáig.

A civil szervezetek működési költségeit támogató központi állami szerv, a Nemzeti Együttműködési Alap költségvetése 5-ről 5,5 milliárd forintra nőtt 2019-ben. Miközben továbbra is elérhetőek nagyobb támogatások, az alap bevezetett egy egyszerűsített pályázati eljárás révén igénybevehető, új támogatási formát a helyi szervezetek számára. Ugyanakkor ennek a pályázatnak a keretében csupán évente egyszer, 100 és 200 ezer Ft közötti összeget lehet enyerni. Ennek az új típusú támogatásnak a bevezetése a kedvezményezettek számának növekedéséhez vezetett: körülbelül 8 ezerről 12 ezer szervezetre.

Az EU közösségi vezetésű helyi fejlesztési támogatási programja 2019-ben lépett működésbe. Ennek a programnak a keretében az önkormányzatok által kezelt és elosztott köztámogatás érhető el közösségfejlesztési célokra civil szervezetek számára. Az év végéig országosan 360 támogatást ítéltek oda ennek a programnak a keretében.

Amellett, hogy az elérhető támogatási összegek meglehetősen alacsonyok – 1 és 8 millió Ft között – az adminisztratív terhek az EU-s támogatásokéhoz hasonlóak. Sok helyi szervezet nem képes eleget tenni ezeknek a követelményeknek, ezért nem is pályáznak. 2019 végén a kormány bejelentette, hogy 2020-ban bevezeti a Vidéki Civil Alapot, de semmilyen részletet nem osztottak meg ezzel kapcsolatban. A civil szervezetek továbbra is meglehetősen függenek az önkormányzati támogatásoktól, és optimisták azt illetően, hogy a választások utáni változások növelik az átláthatóságot és a pártatlanságot a támogatások elosztásában.

A kormány által nemkívánatosnak tartott szervezeteknek egyre inkább a közösségi adománygyűjtésre és mikro-adományokra kell hagyatkozniuk. 2019-ben növekvő számú szervezet gyűjtött sikeresen adományt olyan eszközökkel, mint az Adakozó csütörtök, a jótékonyági futások, és az online közösségi adománygyűjtő oldalak, mint például az adjukossze.hu. Azonban csak a professzionálisan menedzselte, látható szervezetek képesek jelentős és fenntartható bevételhez jutni ezekből a forrásokból. Újdonság, hogy a fennmaradt független médiumok versenyezni kezdtek a civil szervezetekkel a magánadományokért: többségük alapítványt hozott létre, és szja egy százalékot is gyűjtenek.

A személyi jövedelemadójuk egy százalékát felajánlók száma a 2018-as 1,7 milliőről 1,6 millióra csökkent 2019-ben. Ezzel egyidőben a felajánlott összeg 8,225 milliárdról 8,773 milliárd Ft-ra nőtt a fizetések növekedésének köszönhetően. Ugyanakkor nagyobb léptékű hazai adományozás gyakorlatilag nem létezik, annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedben jelentős magánvagyon halmozódott fel.

A legtöbb tagsági alapon működő szervezet szed tagsági díjat, de ez továbbra sem teszi ki jelentős részét bevételeiknek. A társadalmi vállalkozásokat is beleértve nagyon kevés szervezet volt képes fenntartható és piacképes szolgáltatásokat és termékeket kínálni. A legtöbb társadalmi vállalkozás továbbra is külső forrásokra szorul akár támogatások, akár befektetések formájában. Egyes befektetők és alapítványok biztatják a civil szervezeteket vállalkozás indítására, de a tapasztalat azt mutatja, hogy ez akár kontraproduktív is lehet, mivel elvonja a szervezet kapacitásait fő küldetésétől.

Habár a vállalati támogatások mértékéről nem állnak rendelkezésre adatok, úgy tűnik, hogy növekszik, méghozzá a civil szervezetek igényeihez és lehetőségeihez jobban alkalmazkodó adományi programok révén. Mégis, a vállalatok még mindig hajlamosak kerülni a megosztóbb ügyeket és szervezeteket, és a helyi cégek támogatása erősen függ a személyes kapcsolatoktól.

Noha a külföldi támogatások a szektor bevételeinek csak kis hányadát teszik ki, továbbra is fontos forrást jelentenek a watchdog, érdekvédelmi és jogvédő szervezetek számára, amelyek többnyire nem fogadnak el állami támogatásokat. Számos nemzetközi donor szervezet, amilyen például a Sigrid Rausing Trust is, bővítette magyarországi támogatásai portfólióját. 2019-ben a Summa Artium egy új kulturális szponzorációs programot indított el a Nyílt Társadalom Intézet támogatásával annak érdekében, hogy ellensúlyozza 2018 végén eltörölt, társasági adóból származó adományokat. Stronger Roots (erősebb gyökerek) néven, egy nagyobb nemzetközi családi alapítvány támogatásával 2019-ben indított pályázati programot a Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány (NIOK) azzal a céllal, hogy segítsék a szervezetek bázisépítését. A "külföldről támogatott" törvény valamelyest kisebb hatással volt a szektorra 2019-ben a 2018-asnál, habár továbbra is óvatosabbak, illetve vonakodóbbak a támogatók és a kedvezményezettek egyaránt. A civil szektornak szánt támogatások elosztásával kapcsolatos megoldatlan viták miatt a Norvég Támogatási Alap harmadik ciklusa az év végéig nem indult el Magyarországon - egyedülként a kedvezményezett országok közül.

Valószínűleg a leginkább támadott szervezetek rendelkeznek a legalaposabb és leginkább átlátható pénzügyi irányítási rendszerekkel. Némelyikük még ügyfélkapcsolat-menedzsment (CRM) rendszereket is elkezdett használni. Habár minden szervezet törvényes kötelessége közzétenni éves beszámolóját, szakemberek és ellenőrzés híján ezek gyakran hiányosak, vagy alacsony színvonalúak.

ÉRDEKVÉDELME: 4.3

A civil szervezetek érdekvédelme 2019-ben kis mértékben javult, mivel - többek között az önkormányzati választások idején - növekedett a civil aktivizmus. Általánosságban azonban továbbra is ellenséges hozzáállást tanúsított a kormány a civil szervezetek érdekvédelmi tevékenysége irányában.

A civil szervezetek és közösségek önkormányzati választások körüli civil szerveződése egy újfajta aktivizmus és elköteleződés megnyilvánulási formái voltak erősebb politikai bevonódással. Az elért siker némi reményt és

optimizmust hozott az egyébként igen kiábrándult légkörbe, amely megalapozhatja a jövőbeni mobilizálást. Az új önkormányzatok több nyitottságot tanúsítottak a civil szervezetek irányában. Például 60 település 184 megválasztott képviselője írta alá a Transparency International Magyarország, a K-Monitor Egyesület, és az atlatszo.hu oknyomozó portál Ez a minimum! című átláthatósági és korrupcióellenes kezdeményezését.

Ugyanakkor a civil szervezetek többnyire 2019-ben sem tudtak együttműködni a központi kormányzattal. Noha a részvételiség csatornái jogilag garantáltak, a gyakorlatban gyakran semmibe veszik őket. A konzultációk – ha egyáltalán megszervezik őket – jelképesek, minden résztvevő tudja: vagy semmilyen vagy csak igen kis hatásuk lesz az eredményre, vagy kizárólag lojális, kormánybarát szervezeteket hívnak meg rá. Ilyen eset volt a nemzeti klímastratégiával kapcsolatban szervezett november végi online konzultáció, ami egy nagyon egyszerű kérdőívből állt, amelyet a kormányzati portálon tettek közzé minden népszerűsítés nélkül, szűk határidővel. Miután egy hírportál rátalált, 200 000 ember töltötte ki a kérdőívet egy pár nap leforgása alatt. A hiányosságokkal kapcsolatos visszajelzésekre reagálva a kormánytisztviselők gyakorlatilag beismerték, hogy nem érdeklik őket az eredmények, csupán azért végeztek el a felmérést, mert az EU kötelezte őket erre.

Ilyen körülmények között a lobbizás ritkán eredményes, néhány olyan kivételtől eltekintve, mint például a környezetvédelem egyes területei. Még ha a civil szervezeteknek jó kapcsolatai is vannak az állami bürokrácia alacsonyabb szintjein, magasabb szinten gyakran lenullázzák az eredményt. Hasonlóképp az alacsonyabb szinteken gyakran hiányzik a kapacitás az értelmes együttműködések kialakításához. Az emberi jogi és érdekvédelmi szervezeteknek gyakran kell bírósághoz fordulniuk jogaik érvényesítése érdekében, például az információszabadsággal kapcsolatos ügyek révén.

Noha látványos érdekvédelmi sikerek nem voltak 2019-ben, történt néhány kisebb győzelem. Ilyenek voltak például budapesti zöldterületek megóvására irányuló kezdeményezések, a román diszkriminációjával kapcsolatos sikerek és a Nemzeti Kulturális Alap fent tárgyalt átszervezésével kapcsolatos ellenállás. Az aHang online kampány- és petíciós oldal szerepet játszott a legtöbb ilyen erőfeszítésben. A fővárosban tanárok és diákok informális szerveződései számos tüntetést szerveztek a köz- és felsőoktatás ügyében, illetve az akadémiai szabadság védelmében. Nagyon sok fiatal volt aktív az éghajlatváltozással kapcsolatban: 2019-ben a Fridays for Future mozgalom tizenévesek ezreit vitte ki az utcára Magyarországon. Míg a kormány kezdetben csökkenteni igyekezett az ügy jelentőségét és a fiatalok aggodalmait, az év vége felé kénytelen volt megváltoztatni az álláspontját, és komolyabban kezdett beszélni az éghajlatváltozással kapcsolatos intézkedésekről.

A civil szervezetek között ritka az ügyalapú együttműködés. A zöld szervezetek hálózata továbbra is működik, de nem igazán látható a közbeszédben. A Civilizáció az egyetlen átfogó civil koalíció. Három éve alakult, és több mint 30 civil szervezetet tart össze annak érdekében, hogy megvédjék a szektort és tudást osszanak meg egymás között. 2019-ben időnként felvetette a civil törvény megújításának szükségességét, de nem tett konkrét lépéseket az ügy érdekében.

SZOLGÁLTATÁSNYÚJTÁS: 3.5

A civil szervezetek szolgáltatásai nem változtak jelentősen 2019-ben. A szolgáltatásnyújtás hagyományosan erőssége a magyar civil szektornak, ugyanakkor kevés adat és elemzés áll rendelkezésre ennek alátámasztására. A civil szervezetek számos szolgáltatást nyújtanak, különösen a szociális, kulturális, oktatási, egészségügyi és ifjúsági területeken, gyakran pótolva az állami intézmények vagy struktúrák által nyújtott szolgáltatások hiányosságait.

A társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek továbbra is fennállnak az országban: a lakosság egyötöde mélyszegénységben él, és a legszegényebb 30 százalék neveli a gyermekeket felét, akiket az állam kevésbé, vagy egyáltalán nem segít. Ebben a környezetben a civil szervezetek által nyújtott szolgáltatások továbbra is kulcsfontosságúak, különösen a hátrányos helyzetű, vidéki területeken.

Az elmúlt években a kormány a szolgáltatások kiszervezésénél határozottan előnyben részesítette az egyházakat, az egyházi alapítású jótékonyági szervezeteket, illetve a lojális szervezeteket, ezáltal eredményesen kizárva a "hagyományos" civil szervezeteket a szolgáltatási piacról. Ennek egyik példája egy új, összetett romaintegrációs program, amelyet 2019-ben indítottak harminc faluban. A 10 milliárd forintos támogatással indult programot sikeresen monopolizálta öt fő egyházi segélyszervezet, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetésével. A helyi tisztviselők, köztük polgármesterek, saját nonprofit szervezeteket hoztak létre azzal az egyetlen céllal, hogy támogatásokat szerezzenek szolgáltatásnyújtáshoz vagy más helyi fejlesztési tevékenységek megvalósításához olyan pályázati felhívások útján, amelyek civil szervezeti partnert

követelnek meg, tovább torzítva ezzel a képet.

Ilyen körülmények között nem beszélhetünk közösségi igényekre való reagálásról. A helyben dolgozó civil szervezeteknek valószínűleg meglehetősen tiszta képük van célcsoportjuk igényeiről, márcsak a közelségük miatt is, habár rendszerint sem igényük, sem kapacitásuk nincs szisztematikus felméréseket végezni. E téren egyre elterjedtebb a fővárosi székhelyű országos és a helyi szervezetek közötti tudáscsere. A TASZ például helyi szervezetekkel egyeztet, és ügyfelei körében felméréseket végez, mielőtt vidéki tevékenységekbe kezd. Ugyanakkor az elérhető források nemcsak a szolgáltatások körét, hanem célcsoportját és céljait is befolyásolják. A legtöbb civil szervezet nem különbözteti meg a tagjait és más célcsoportokat, hanem lehetőségeik szerint minden rászoruló számára elérhetővé teszi szolgáltatásait. Ugyanakkor ritka, hogy megtérüljenek a költségek, mivel a legtöbb ügyfél nincs abban a helyzetben, hogy képes legyen fizetni a szolgáltatásokért. Az állami intézmények és cégek egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben mutatnak érdeklődést a civilek kutatói szakértelmének megvásárlására.

Általánosságban a kormány nem ismeri el, és nem támogatja az államtól függetlenül működő szolgáltató civil szervezeteket.

INFRASTRUKTÚRA: 3.1

Az ágazatot támogató infrastruktúra állapota nem változott 2019-ben.

Az állam által támogatott Civil Információs Centrumok (CIC) hálózata továbbra is eltérő hatékonysággal működik. 2019-ben az Ökotárs online felmérést végzett civil szervezetek körében, hogy visszajelzéseket gyűjtsön ezekről a központokról. A 141 válaszadó kicsit több, mint fele volt elégedett (azaz 4 vagy 5 pontot adott egy 1-től 5-ig terjedő skálán) a helyi CIC által nyújtott szolgáltatásokkal, míg egyharmaduk elégedetlen volt (1 vagy 2 pont). A válaszadók körülbelül kétharmada számolt be arról, hogy információkat kapott és/vagy részt vett a CIC által szervezett rendezvényeken, főként az elérhető pályázatokkal, illetve az aktuális adminisztratív szabályozással kapcsolatban. Legkevésbé a forprofit és az állami szektorral való kapcsolatépítésben nyújtott segítséggel voltak elégedettek a kérdőív kitöltői, és csaknem felük volt azon a véleményen, hogy a központok szolgáltatásainak jobban kellene alkalmazkodniuk a helyi civil szervezetek igényeihez.

Az állam által működtetett rendszer mellett a régóta fennálló támogató szervezetek, mint amilyen a NIOK, az Ökotárs és a Civil Kollégium Alapítvány továbbra is kínálnak kapacitásfejlesztési szolgáltatásokat. Azonban a NESst,

a társadalmi vállalkozások egyik kulcsfontosságú segítője, 2019-ben megszűnt. A Nyílt Társadalom Alapítvány által támogatott, az Emberség Erejével Alapítvány által Pécsen, és az Alternatív Közösségek Egyesülete által Debrecenben működtetett két regionális központ egyre jelentősebbé vált, mint helyi adományozó, közösségi tér és kapacitásfejlesztési központ. 2019-ben 100-100 millió forintos kerettel mindkettő kiírta harmadik pályázatát. Még mindig csak néhány közösségi alapítvány létezik – Budapest 9. kerületében, Pécsen és Miskolcon -, de ezek egyre fejlettebbek, növekszik a költségvetésük, létrehozták helyi adományozói körüket, és rendszeres tevékenységeik vannak.

A civil szervezetek továbbra is hozzáférnek képzési lehetőségekhez, de ezek általában csak rövid (egy vagy kétnapos) események olyan alapvető területeken, mint a projekt menedzsment, vagy a forrásteremtés. Csak néhány szervezet engedhet meg magának hosszabb távú, összetettebb fejlesztési programokat. A rendelkezésre álló tréningek Budapesten koncentrálódnak, így kevésbé elérhetőek a kisebb, helyi szervezetek számára. A kisebb helyi szervezetek által tapasztalt munkaerőhiány szintén hátráltatja a képzéseken való részvételüket. A tapasztalat azt mutatja, hogy a vidéki regionális központokban, munkaidő után tartott rövidebb események vonzzák a legtöbb résztvevőt. Ugyanakkor a kisebb csoportoknak inkább hosszabb távú, személyre szabott mentorálásra van szükségük, mint egyszeri tréningekre.

Az ágazaton belüli együttműködés továbbra is gyenge. Miközben a szervezetek saját túlélési stratégiájukat alakítják ki, a forrásokért való versengés a titkolózást és a féltékenységet növelte a tapasztalatcsere helyett. Noha tanárok és diákok számos informális mozgalma létezik, ezek nem voltak képesek stabil, fenntartható hálózatokká vagy platformokká fejlődni. Amit azt fentebb is említettük, a Civilizáció továbbra is az egyetlen jelentős civil társadalmi koalíció az országban, de 2019-ben elsősorban készenléti üzemmódban működött, mivel az év során a korábbiakhoz képest nem volt sok figyelemre méltó fejlemény, amely a civil társadalmat érintette volna. A további ígéretes új kezdeményezések közé tartozik a Civitates által támogatott és az Auróra közösségi központ által megvalósított Nyitott Terek, amely pécsi, szegedi, debreceni, és kisebb mértékben szombathelyi szervezeteket von be azzal a céllal, hogy egy független, közösségi, kulturális és civil hálózatot alakítsanak ki.

A még létező független médiakiadók biztosítanak láthatóságot a különböző civil kezdeményezéseknek és kampányoknak, mint amilyen a Roma Hősök Díj, amely az élet bármely területén kiemelkedő roma embereket díjaz és népszerűsít, akiket szavazás útján választanak ki. Néhány üzleti vállalkozás együttműködik civilekkel pro bono programok keretében, habár ezek jellemzően az olyan nem megosztó területekre szorítkoznak, mint amilyen az állatvédelem, vagy a fogyatékkal élő emberek. A kormány ezzel szemben továbbra is jó és rossz szervezetekre osztja a szektort, fenntartva az ellenséges hozzáállást az utóbbi kategóriába sorolt szervezetek irányában.

TÁRSADALMI ELISMERTSÉG: 4.2

A civil szektor társadalmi elismertsége nem változott jelentősen 2019-ben.

A Freedom House 2019-es Szabadság a világban jelentése szerint a magyar média az elérhető 4-ből 2 pontot kapott. A kormány elsöprő médiatúlsúlya továbbra is meghatározó tényező a civil szervezetek médiában való megjelenésének szempontjából. Ez a kormány által ellenőrzött konglomerátum a "Soros-hálózat" azaz minden kritikus és független civil szervezet elleni lejárató kampány fő eszköze. Bár az efféle zaklatás intenzitása és gyakorisága valamelyest mérséklődött 2019-ben. Októberben a hatályos szabályozás megsértése miatt a médiahatóság nem hosszabbította meg a legrégebb óta fennálló közösségi rádió, a Civil Rádió frekvenciaengedélyét. Habár a rádió valóban elkövetett

néhány kisebb szabálytalanságot (mint például nem tartotta be a külföldi és magyar zeneszámok előírt arányát), a következmény egyértelműen aránytalan és politikai indíttatású volt.

A médiakoncentráció hatása különösen a helyi és regionális szinten érzékelhető. Mivel a régiós újságokat és rádiókat központilag irányítják és szerkesztik, korlátozott hely áll rendelkezésre a helyi hírek számára. Az

önkormányzati tulajdonban lévő helyi média jellemzően erősen elfogult, ritkán fogalmaz meg kritikát, habár van némi remény arra, hogy ez valamelyest változni fog az önkormányzati választások eredményeképpen. A megmaradt független média továbbra is kiegyensúlyozottan tudósít a civil szervezetekről, időnként valódi szövetségesként. Ugyanakkor a független médiakiadók most versenytársai is a civil szervezeteknek a támogatások tekintetében, mivel a hirdetések többnyire a kormánybarát média felé irányulnak.

A médiában megjelenő túlnyomóan negatív kép ellenére a civil szervezetekről alkotott közvélekedés általában továbbra is pozitív. A Közösségfejlesztők Egyesülete által az év első felében végzett Közbizalom felmérés szerint a civil társadalom átlagos bizalmi indexe 5,9 (1-től 10-ig terjedő skálán), ezzel a második legnagyobb bizalmat élvező intézmény az igazságszolgáltatás után (a harmadik a rendőrség). A válaszadók harmada azonban arról számolt be, hogy az elmúlt években csökkent a civil szervezetekbe vetett bizalma.

A Civilizáció novemberben készítettett egy részletesebb reprezentatív kutatást a civil szervezetekkel kapcsolatos közvélekedésről. Az eredmények azt mutatták, hogy ugyan létezik egy bizonyos fokú bizonytalanság azzal kapcsolatban, hogy mi is az a civil szervezet, a válaszadók 30 százaléka segítség nélkül képes volt megnevezni egy országos szervezetet. A civil szervezetektől elvárt szerepekkel kapcsolatos kérdéseknél a válaszadók – még a kormánybarátabbak is – a jótékonyági tevékenységek mellett, a politikaibb jellegű munkát is említették, mint például ajánlások megfogalmazását a döntéshozók számára. Körülbelül minden tizedik válaszadó (11 százalék) számolt be arról, hogy az előző év során ő, vagy személyes ismerőse kapott valamilyen segítséget civil szervezettől. A válaszadók több mint harmada (36 százalék) támogatott civil szervezetet valamilyen módon, leggyakrabban a személyi jövedelemadó 1 százalékával, vagy mikroadomány formájában.

Az üzleti szféra továbbra is pozitívan vélekedik a civilekről. Ugyanakkor néhány vállaltan ellenzéki magyar üzletembertől eltekintve a cégek nem állnak ki a zaklatott civil szervezetek mellett, és általában alacsony szintű támogatást nyújtanak.

A mainstream médiában elérhető korlátozott lehetőségek miatt a civilek nagyobb figyelmet fordítanak a közkapcsolataikra, különösen online. A nagyobb szervezetek szakszerűbben alkalmazzák a közösségi médiát. Például a Greenpeace Magyarországnak közel 200 000, a TASZ-nak több mint 50 000, a Helsinkinek 30 000 követője van Facebookon. A Civil Iránytű Alapítvány és a NIOK nyolc kategóriában ítélte oda a Civil Díjat, például a legjobb érdekvédelmi kezdeményezésnek, adománygyűjtő kampánynak és a legígéretesebb újonnan alakult szervezetnek. A 2019-ben már negyedik éve futó díj azáltal növeli az ágazat hitelességét, hogy felhívja a figyelmet az egyedi és innovatív civil kezdeményezésekre és programokra. Ugyanakkor a legtöbb civil még mindig küzd azzal, hogy az információzaj és álhírek közepette kitörjön a “véleménybuborékból”.

A szektor nem tett lépéseket az önszabályozás terén 2019-ben. Miközben a szervezetek közzéteszik éves jelentésüket – amire törvény kötelezi őket – továbbra sincsenek széles körben elfogadott etikai kódexek. Az Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testületének tagsága nem változott az év során.

Jogi nyilatkozat: Az itt kifejtett vélemények a panel résztvevőinek és más kutatók véleményét tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az USAID vagy az FHI 360 véleményével.